

Гідродинамічна теорія змащення

6.1 Гідродинамічний розрахунок підшипника

6.2 Тепловий розрахунок підшипника

6.1 Гідродинамічний розрахунок підшипника

Для динамічно навантажених підшипників ДВЗ (рис. 6.1) всі параметри, які входять до рівняння (5.10) залежать від часу і координат. Замкнених рішень рівнянь (5.11), (5.13), (5.14) немає. В теорії змащування використовують різні приблизні методи прями чисельні та аналітичні. В деяких випадках достатньо точним є розрахунок нестационарно навантаженого підшипника колінчастого вала з урахуванням некруглості підшипника або вала наявності маслорозподільних пристроїв, зміни температури масла та залежності його від температури та тиску.

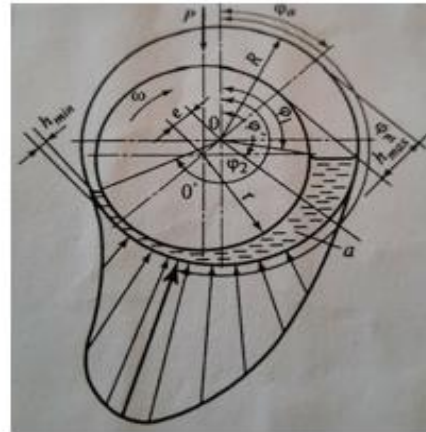

Рисунок 6.1 – До розрахунку підшипника ковзання

Більш точні результати одержані при розрахунку з врахуванням деформацій вузла тертя. В цьому випадку систему диференціальних рівнянь вирішують ітераційним методом. Процес послідовних наближень закінчують, коли наближення як по характеристиках деформованого стану, так і по параметрах транспорту руху будуть відрізнятися один від другого не більше як деяка наперед задана величина.

При використанні аналітичних методів розподілу тиску приблизно представляють у вигляді подвійного ряду, т.ч.

$$p = \sum_{m=1}^M \sum_{n=1}^N a_{mn} \cdot D_m(\varphi) \cdot L_n(x),$$

де D_m, L_n – лінійно-незалежні функції відповідних координат.

Для визначення коефіцієнтів використовують різні методи: наприклад, метод Рітца, Гальоркіна, а також метод найменших квадратів та інші.

При умові, що масло не стискається, режим течії ізотермічний, а вал і підшипник не деформуються, тобто мають ідеальну циліндричну поверхню і осі їх паралельні.

Зазор у будь-якому перетині під кутом φ до лінії центрів в циліндричній системі координат описується такою формулою:

$$h = r \cdot \psi \cdot (1 - \chi \cdot \cos\varphi),$$

де $\chi = \frac{e}{\delta}$ – відносний ексцентриситет;

R, r – радіуси підшипника і вала;

e – зміщення осі вала відносно осі підшипника;

$\psi = \frac{\Delta}{d}$ – відносний зазор;

Δ, δ – діаметральний та радіальний зазори.

Гідродинамічний тиск в довільній точці шару масла по довжині циліндричного підшипника може виражатися наступною залежністю

$$p = 6\eta \cdot v \cdot \frac{c}{r \cdot \psi^2} \cdot I \cdot \phi_{1x} \left[1 - (2x/l_w)^m \right], \quad (6.1)$$

де c – коефіцієнт, враховуючий зниження тиску внаслідок витікання масла через торцеві зазори підшипника;

l – довжина підшипника;

x – координати від середини до поперечного перерізу який розглядається;

$I_{\phi x}$ – закон зміни гідродинамічного тиску по куту;

m – постійна, яка визначається по експериментальним кривим для подібних підшипників при заданому зазорі.

Рівнодіюча P проекцій елементарних сил гідродинамічного тиску на лінії дії зовнішніх навантажень

$$P = l \cdot \int_{\phi_1}^{\phi_2} p \cdot [-\cos(\phi_s + \phi)] \cdot r d\phi. \quad (6.2)$$

Після підстановки значення p з рівняння 6.1 та інтегрування одержуємо

$$P = \eta \cdot \omega \cdot r \cdot l \cdot \frac{\Phi}{\psi^2}. \quad (6.3)$$

де $\omega = v/r$,
 Φ – безрозмірна величина, яка називається коефіцієнтом навантаженості підшипника

$$\Phi = \frac{2k \cdot \psi^2}{2\omega}, \quad (6.4)$$

де $k = \frac{P}{dl}$ – навантаженість на одиницю площі проекції шийки.

Розміщення шийки, що повертається в короткому підшипнику залежить від значення l/d , тобто для визначеної завантаженості підшипника є свій відносний ексцентриситет χ . Для розрахунку підшипника побудовані графіки $\Phi = f(\chi)$. Тому при визначенні по (6.4) значення Φ , по кривим знаходять χ (рис.6.2), а знаючи відносний ексцентриситет визначають мінімальний зазор між шийкою і підшипником

$$h_{\min} = \delta(1 - \chi). \quad (6.5)$$

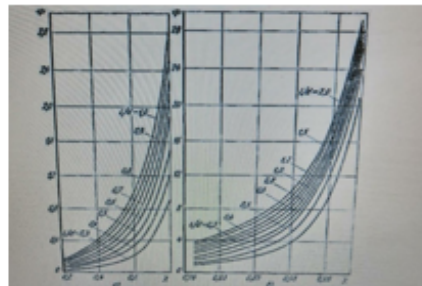

Рисунок 6.2 – Залежність відносного ексцентриситета χ від коефіцієнта навантаження Φ підшипника:
 а – середні значення χ ; б – великі значення χ .

В дійсності мінімальна товщина шару масла повинна бути більше деякого критичного значення $h_{кр}$ на 2 мкм

$$h_{min} \geq h_{кр} + 2 \text{ мкм},$$

де $h_{кр} = h_1 + h_T + h_2 + h_3 + h_4$.

Тут h_1 і h_T - висоти мікронерівностей поверхонь вала підшипника;

h_2 , h_3 і h_4 - величини, які враховують відповідно перекіс, несоосність, деформацію та відхилення профілю.

Приведені формули та графіки описують стаціонарний режим роботи підшипників, при якому на шийку діє постійна по величині і напрямку сила. Виконано багато дослідницьких робіт, які показують правомірність застосування приведених формул та графіків для підшипників ковзання ДВЗ, які працюють в нестаціонарних умовах при змінних режимах змащування (змінних по величині та напрямку).

Таким чином, задача конструювання та розрахунку підшипників ковзання є визначення діаметрального зазору, відношення vd , сорту масла, тиску подачі, матеріалу антифрикційного шару вкладишів, при яких було б забезпечено рідинне тертя і невисокий температурний режим роботи підшипників.

Вихідними даними для розрахунку підшипників ковзання є діаметр і довжина, частота обертання колінчастого вала, сорт масла, температура навколишнього середовища, тиск і температура масла на вході у підшипник, матеріал антифрикційного шару.

Маючи годографи навантажень за цикл

$$K_{\varphi} = \frac{1}{72} \cdot \sum_{i=1}^{72} K_i,$$

у випадку розрахунку через 10 градусів повороту колінчастого вала. Як видно з годографів навантаження в деякі моменти часу можуть значно перевищувати K_{φ} . Однак, як показав досвід, короточасне перевантаження, тобто перехід в область напіврідкого змащування не являється небезпечним.

Суттєве значення для надійної роботи підшипників має вибір відношення $vd = 0,6 \dots 0,8$. При $vd < 0,3$ можливі розриви і перегрів масляного шару з-за різкого зменшення масла, що проходить через навантажену частину підшипника. Збільшення співвідношення vd більше одиниці також є недоцільним в зв'язку з різними умовами підтримання розрахункової товщини масляного шару на краях і середині підшипника.

6.2 Тепловий розрахунок підшипника

Далі розрахунок підшипника зводиться до визначення кількості масла, що проходить через підшипник, а також втрати потужності на тертя. Знаючи відносний ексцентриситет вала в підшипнику визначають коефіцієнт q_1 (рис. 6.3, а) торцевих втрат масла по графіку залежності від χ та від відношення l/d при куті охопту $\varphi_2 = \varphi_1 = 180^\circ$.

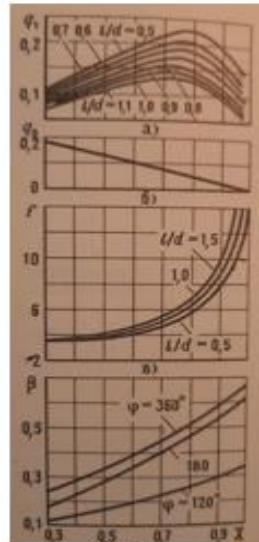

Рисунок 6.3 – До визначення коефіцієнта q_1

Коефіцієнт втрат масла на q_0 на виході з навантаженої частини масла підшипника з циліндричною розточкою також визначається по графіку (рис. 6.3,б).

Кількість масла, яка проходить через зазор між валом і підшипником

$$q_{\pi} = (0,375 / \delta) \cdot \sqrt{\eta_{sp} / (\rho \omega)},$$

де δ – радіальний зазор у підшипнику [м];

η_{sp} – середнє значення динамічної в'язкості масла [Па·с];

ρ – густина масла [кг/м³];

ω – кутова швидкість обертання вала [с⁻¹].

Коефіцієнт опору f обертання валу з врахуванням тертя в неробочій зоні зазору підшипника при змащенні через верхню половину вкладиша визначається по графіку (рис.6.3, в). Знаючи його та коефіцієнт витрат масла можна визначити приріст температури в шарі масла

$$\Delta t = f \cdot \omega \cdot \eta_{av} / (c_M \cdot \rho \cdot \psi^2 q),$$

де c_M – питома теплоємність масла [Дж/(кг·К)].
Температура масла на вході в підшипники

$$t_{in} = t_o + \Delta t \frac{q_o}{q_i}$$

Середня температура масла в шарі

$$t_{av} = t_{in} + 0,5 \Delta t.$$

Тоді кількість масла, яке необхідне для забезпечення працездатності підшипника

$$Q_M = 0,5 \cdot \psi \cdot \omega \cdot l \cdot d^2 (q_i + q_o),$$

$$\text{де } q_o = \beta \cdot \Phi \cdot \left(\frac{d}{l}\right)^2 \cdot \left(\frac{p_{av}}{\kappa}\right).$$

Коефіцієнт β визначають по діаграмі (рис.6.3,г) в залежності від кута обхвату $(\varphi_2 - \varphi_1)$ і відносного ексцентриситету χ .

Втрати потужності на тертя у підшипнику

$$N_{tr} = 10^{-3} f \cdot \omega^2 \cdot d^2 \cdot l \cdot \eta_{av} / (2\psi) \quad [\text{кВт}].$$

Розрахунок t_{av} , а отже, η_{av} проводять в декілька ітерацій для різних значень середньої в'язкості масла.

Контрольні запитання

1. Які параметри необхідно задати для розрахунку підшипника ковзання?
2. Як визначають відносний ексцентриситет між шийкою вала і підшипником?
3. Як визначають середнє навантаження підшипника?
4. Яка мета теплового розрахунку підшипника?
5. Для чого визначають втрату потужності на тертя у підшипнику?